

- 1925 / 1 - 98 / 99

Chambre des représentants de Belgique

SESSION ORDINAIRE 1998 - 1999 (*)

13 JANVIER 1999

PROPOSITION DE LOI

**modifiant la loi du 14 juillet 1991
sur les pratiques du commerce
et sur l'information et la protection
du consommateur en vue de réprimer
l'abus de faiblesse à l'égard
des consommateurs**

(Déposée par M. Rudy Demotte)

DEVELOPPEMENTS

MESDAMES, MESSIEURS,

Le 20 octobre 1997, l'administration de l'inspection économique du ministère des Affaires économiques a organisé un colloque consacré aux «arnaques de la consommation». Cette manifestation a été l'occasion de mettre l'accent sur les innombrables abus et arnaques dont les consommateurs sont victimes de la part de vendeurs peu scrupuleux.

Certaines formes de vente sont naturellement propices à la réalisation de pratiques abusives :

- le démarchage à domicile ou au lieu de travail du consommateur, les ventes dans les foires et expositions, ainsi que dans les lieux qui ne sont normalement pas destinés à la vente du produit ou du service effectivement proposé au consommateur;

- les dépannages urgents;

- les invitations personnalisées à se rendre dans un lieu déterminé sous le prétexte de se voir attribuer un cadeau, un lot, un avantage particulier; une

(*) Cinquième session de la 49ème législature

- 1925 / 1 - 98 / 99

Belgische Kamer van volksvertegenwoordigers

GEWONE ZITTING 1998 - 1999 (*)

13 JANUARI 1999

WETSVOORSTEL

**tot wijziging van de wet van 14 juli
1991 betreffende de handelspraktijken
en de voorlichting en bescherming
van de consument teneinde
het misbruik van de zwakheid van
de consumenten strafbaar te stellen**

(Ingediend door de heer Rudy Demotte)

TOELICHTING

DAMES EN HEREN,

Het bestuur economische inspectie van het ministerie van Economische Zaken heeft op 20 oktober 1997 een colloquium georganiseerd over «consumentenbedrog». Ter gelegenheid daarvan werd gewezen op de talloze misbruiken en oplichterijen door weinig gewetensvolle verkopers waarvan de consumenten het slachtoffer zijn.

Sommige vormen van verkoop werken van nature misbruiken in de hand :

- de leurhandel ten huize of op de werkplek van de consument, de verkoop op beurzen of tentoonstellingen en op plaatsen die normaal niet bestemd zijn voor de verkoop van het product of de dienst die daadwerkelijk aan de consument worden aangeboden;

- de dringende pechverhelping;

- de persoonlijke uitnodigingen om zich naar een bepaalde plaats te begeven teneinde er een geschenk, een prijs of een bijzonder voordeel in ontvangst te

(*) Vijfde zitting van de 49ste zittingsperiode

fois présent dans le lieu indiqué, le consommateur est alors l'objet d'un démarchage intensif par des vendeurs chevronnés, etc.

L'existence d'un délai de réflexion éventuellement octroyé par la loi doit être considérée comme une protection utile mais insuffisante. En effet, le délai accordé pour renoncer au contrat est bien souvent écoulé avant même que le consommateur ne soit conscient du problème et informé de l'abus dont il est la victime. L'annulation du contrat n'a d'ailleurs pas d'effet dissuasif à l'égard du vendeur, lequel peut persister, à l'égard d'autres consommateurs moins avertis.

Les conditions légales du délit d'escroquerie ne sont généralement pas remplies, si bien que l'on peut conclure que le risque de sanction pénale est pratiquement inexistant pour les vendeurs qui abusent de la faiblesse d'un consommateur.

Sur le plan civil, la victime peut sans doute invoquer la théorie du vice du consentement et les règles prévues à cet effet dans le Code civil (articles 1109 et suivants). A supposer qu'une telle action aboutisse, elle ne revêt pas davantage d'effet dissuasif. Pas plus que les autres dispositions de loi du 14 juillet 1991 sur les pratiques du commerce et sur l'information et la protection du consommateur (publicité trompeuse, respect de la norme générale visée à l'article 94, possibilité d'une action en cessation, etc).

Nul ne contestera la nécessité d'assainir le marché et de dissuader les candidats à l'escroquerie de mettre en oeuvre des pratiques abusives qui en fin de compte, pénalisent le commerce en général. Ce dernier est, en effet, très directement victime du phénomène des arnaques. Il est prouvé que la méfiance des consommateurs à l'égard de certains produits ou services, voire de certaines formes de vente, compromet gravement le chiffre d'affaires des professionnels honnêtes.

Des mesures efficaces de protection des consommateurs constituent une condition indispensable à un développement harmonieux, équilibré et durable de la consommation.

La disposition proposée, visant à interdire l'abus de faiblesse, est très directement inspirée d'une disposition figurant à l'article 122-8 de la loi française du 26 juillet 1993 relative au Code de la consommation. Elle se distingue du texte français en ce que les conditions particulières d'application visées à l'article 122-9 de la loi précitée n'ont pas été reprises, afin

nemen; als de consument eenmaal ter plaatse is, wordt hij intensief bewerkt door ervaren verkopers enzovoort.

Het bestaan van een bedenktijd die eventueel door de wet wordt toegekend, moet worden beschouwd als een bescherming die nuttig maar onvoldoende is. Heel vaak is de toegekende termijn om af te zien van de aankoop immers verstreken vóór de consument zich bewust is van het probleem en hoogte krijgt van het misbruik waarvan hij het slachtoffer is. De ontbinding van het contract heeft trouwens geen ontradend effect voor de verkoper, die kan volharden ten aanzien van andere minder terzake kundige verbruikers.

Doorgaans zijn de wettelijke voorwaarden van het misdrijf van oplichting niet vervuld, zodat men kan besluiten dat de kans op een strafrechtelijke sanctie voor de verkopers die misbruik maken van de zwakheid van een consument nagenoeg onbestaande is.

Op burgerrechtelijk vlak kan het slachtoffer zich waarschijnlijk beroepen op de theorie van het gebrek in de toestemming en op de regels die terzake zijn vastgesteld in het Burgerlijk Wetboek (artikel 1109 en volgende). Ook een dergelijke rechtsvordering, gesteld nog dat ze tot een resultaat zou leiden, heeft geen ontradend effect, evenmin als de overige bepalingen van de wet van 14 juli 1991 betreffende de handelspraktijken en de voorlichting en bescherming van de consument (misleidende reclame, inachtneming van de algemene norm die bedoeld is in artikel 94, mogelijkheid van een vordering tot staking enzovoort).

Niemand zal betwisten dat het noodzakelijk is de markt gezond te maken en de kandidaat-oplichters te doen afzien van misleidende praktijken die ten slotte de handel in zijn geheel schade berokkenen. Die is immers heel rechtstreeks het slachtoffer van de oplichterijen. Het is bewezen dat het wantrouwen van de consumenten ten aanzien van bepaalde producten of diensten of zelfs van sommige vormen van verkoop, de omzet van de bona fide beroepsverkopers ernstig schaadt.

Doeltreffende maatregelen ter bescherming van de consumenten zijn een noodzakelijke voorwaarde voor een evenwichtige en duurzame ontwikkeling van de consumptie.

Voor de voorgestelde bepaling, die ertoe strekt het misbruik van de zwakheid te verbieden, heeft een bepaling die is opgenomen in artikel 122-8 van de Franse wet van 26 juli 1993 betreffende het Franse *Code de la consommation* rechtstreeks model gestaan. Ze onderscheidt zich van de Franse tekst doordat de bijzondere toepassingsvoorwaarden die zijn vastge-

d'octroyer au juge un large pouvoir d'appréciation, quelles que soient les formes de vente utilisées.

Les conditions d'incrimination sont les suivantes.

Les juges apprécieront cas par cas la situation du consommateur d'une part, et le comportement du professionnel d'autre part. La situation du consommateur peut s'apprécier par rapport à son âge, à son état de santé, à son niveau d'instruction et de formation, à son expérience, etc.

Comme en France, les juges seront sensibles à l'exploitation de la peur et du sentiment d'insécurité, au désarroi des demandeurs d'emploi ou des personnes malades, ou qui sont en proie à une émotion violente (décès d'un proche par exemple).

Ils seront attentifs à des éléments concrets tels que l'inutilité du produit ou du service, le prix exorbitant, les manoeuvres utilisées, la violation d'autres règles de protection des consommateurs.

Les éléments précités ne sont pas à considérer isolément mais dans leur ensemble; le juge en déduira concrètement la situation de faiblesse du consommateur et l'existence de l'abus.

Les infractions à cette nouvelle disposition seront normalement punies des peines prévues à l'article 105 de la loi. Elles pourront également faire l'objet d'une action en cessation, conformément à l'article 95.

R. DEMOTTE

steld in artikel 122-9 van de voormelde wet niet werden overgenomen teneinde aan de rechter een ruime beoordelingsbevoegdheid te verlenen, ongeacht de gebruikte verkoopvormen.

De voorwaarden voor beschuldiging zijn de volgende.

De rechters beoordelen geval per geval zowel de situatie van de consument als het gedrag van de beroepsverkoper. Voor het beoordelen van de situatie van de consument houden zij rekening met zijn leeftijd, zijn gezondheidstoestand, zijn scholings- en opleidingsgraad, zijn ervaring enzovoort.

Zoals in Frankrijk zullen de rechters aandacht hebben voor het uitbuiten van de angst en het onveiligheidsgevoel, de ontredde van de personen die werkloos of ziek zijn of sterk geëmotioneerd zijn (als gevolg van het overlijden van een familielid bijvoorbeeld).

Zij zullen oog hebben voor concrete gegevens zoals de nutteloosheid van het product of de dienst, de buitensporige prijs, de aangewende kunstgrepen en de schending van andere regels ter bescherming van de consumenten.

De voormelde gegevens mogen niet los van elkaar maar moeten in hun geheel in overweging worden genomen; de rechter zal daaruit concreet de situatie van zwakheid van de consument en het bestaan van het misbruik afleiden.

Normaal worden de overtredingen van die nieuwe bepaling gestraft met de straffen die zijn gesteld in artikel 105 van de wet. Overeenkomstig artikel 95 kan tegen die overtredingen ook een vordering tot staking worden ingesteld.

PROPOSITION DE LOI

Article 1er

La présente loi règle une matière visée à l'article 78 de la Constitution.

Art. 2

L'intitulé de la section 10 du chapitre VI de la loi du 14 juillet 1991 sur les pratiques du commerce et sur l'information et la protection du consommateur est complété par les mots «et de l'abus de faiblesse à l'égard des consommateurs».

Art. 3

Un article 85*bis*, rédigé comme suit, est inséré dans la même loi :

«Art. 85*bis*. — Il est interdit à un vendeur d'abuser de la faiblesse ou de l'ignorance d'un consommateur pour lui faire souscrire des engagements, sous quelque forme que ce soit, lorsque les circonstances montrent que ce consommateur n'est pas en mesure d'apprécier la portée des engagements qu'il prend ou de déceler les ruses ou artifices déployés pour le convaincre d'y souscrire, ou font apparaître qu'il est soumis à une contrainte.»

Art. 4

L'article 105 de la même loi est complété comme suit :

«ainsi qu'à l'article 85*bis* réprimant l'abus de faiblesse des consommateurs».

Art. 5

La présente loi entre en vigueur le 1er jour du troisième mois qui suit celui au cours duquel elle aura été publiée au *Moniteur belge*.

23 décembre 1998

R. DEMOTTE

WETSVOORSTEL

Artikel 1

Deze wet regelt een aangelegenheid als bedoeld in artikel 78 van de Grondwet.

Art. 2

Het opschrift van afdeling X van hoofdstuk IV van de wet van 14 juli 1991 betreffende de handelspraktijken en de voorlichting en bescherming van de consument wordt aangevuld met de woorden «en het misbruik van de zwakheid van de consumenten».

Art. 3

In dezelfde wet wordt een artikel 85*bis* ingevoegd, dat luidt als volgt :

«Art. 85*bis*. — Het is voor een verkoper verboden misbruik te maken van de zwakheid of de onwetendheid van een consument om hem verbintenissen te doen aangaan, onverschillig in welke vorm, indien uit de omstandigheden blijkt dat die consument niet in staat is om de draagwijdte van die verbintenissen te beoordelen of om de listen of de kunstgrepen te ontdekken waarvan gebruik wordt gemaakt om hem ertoe te overreden ze aan te gaan, dan wel dat hij onderworpen wordt aan een dwang.»

Art. 4

In artikel 105 van dezelfde wet worden tussen de woorden «opwekken» en de woorden «, overtreden» de woorden «, alsmede artikel 85*bis*, dat het misbruik van de zwakheid van de consumenten straft» ingevoegd.

Art. 5

Deze wet treedt in werking op de eerste dag van de derde maand na die waarop zij in het *Belgisch Staatsblad* is bekendgemaakt.

23 december 1998